

hvordan fremtidens generaler skal té sig, hvis de skal have »meget tilfredsstillende« efter forfatterens karakter-skala, er den historiske videnskab komplet uvedkommende.

Det sidste ord er aldrig sagt, og Aage Trommer har da heller ikke skrevet *bogen* om jernbanesabotagen, men en bog om emnet. Takket være den står vi på sikker grund, når det gælder togforsinkelsernes eksakte størrelse og sabotagens tilrettelægelse, ledelse og udførelse. Ved sin for snævre definition af sabotagen også som krigshistorisk fænomen har forfatteren lukket øjnene for facetter, som burde være taget op. Men under alle omstændigheder vil bogen ved sine provokerende påstande utvivlsomt komme til at spille en rolle for den fremtidige historieforskning. Og det er ikke så ringe.

Tage Kaarsted

Niels Birger Wamberg: *Digterne og Gyldendal. Kapitler af et forlags historie.* (Gyldendal, 1970). 405 s.

»Den uimodståelige« kalder Niels Birger Wamberg kapitlet om Georg Brandes i dette jubilæumsskrift til Gyldendals 200 års dag. Titlen kunne såmænd stå som en karakteristik af bogen selv. Den er overordentlig charmerende. Et par andre overskrifter kunne måske tages med som undertitler: »Uhøflighedens adelsskab« (Alexander Kielland) og »Stjerner og slanter« (Thøger Larsen) – den første, fordi skildringen ind imellem er ganske frimodig, den anden, fordi alt er med fra »det uendeligt store« til »det uendeligt små«. Da der ikke er noget forklarende forord, er det ikke muligt at gennemskue, om Wamberg oprindeligt har tænkt sig at producere en

udgave af breve til og fra Gyldendal. Det har muligvis været opgaven, da den blev lagt frem; men det er rigtigt nok blevet noget andet, selvom brevstoffet er det bagvedliggende og bærende element. Der er en vrimmel af citater, sammenknyttede af kommentarer, ræsonnementer og udblik, som gør flere af kapitlerne til værdifulde litteraturhistoriske supplement. Sproget er letløbende og muntret, så muntret at det undertiden tager magten fra forfatteren og lokker ham ind i rene brandere. Et par stykker af dem er gode, som når det s. 314 hedder om Olesen Løkken, der havde påberåbt sig, at hans viden var fuld af huller: »Også på andre måder var hans liv fuldt af huller, idet han virkede dels som cykelsmed, og dels som skomager« – eller om Drachmann i pengenød s. 131: »Vandenes digter var ude at svømme«. »Gas« ærligt og redeligt, men det er svært at lade være at le.

Bogen indledes med en kort præsentation af Søren Gyldendal, Jacob Deichmann og Frederik V. Hegel. De to første glemmes straks. Af gamle Hegel tegnes et spændende billede gennem hans forbindelser med Danmarks og Norges store digtere i »regeringsperioden« 1850–87. Helt fat på ham får man dog ikke. Der brødes i ham en lyst til at forstå og formidle den nye tid, som Georg Brandes og hans folk tegnede den, men en Martensensk intellektuel religiøsitet, der bød ham at sætte visse grænser. Måske var det dog bare snedig geschæft, fordi det konservative borgerskab var hans købere. Men dristige ting kunne også camoufleres, så han og flere med ikke så dem. Det blev først en senere tid beskåret at forstå og tolke »Excellencen« J. P. Jacobsens erotiske egenart, den underkastelsens fryd, som især udfolder sig i »Marie Grubbe«.

De to følgende Hegel'er, sønnen Jacob (med hans højtberømmede frue Julie), og sønnesønnen Frederik junior tegnes kun i meget løse rids. Den sidste golfspil, der synes at rumme hans hovedindsats i denne verden, går dog ikke ram forbi. Det fremhæves bitert af faderen og ondt af Jacob Paludan. Sideløbende med denne Hegel virkede i forskellige stillinger, men til slut som administrerende direktør, magister Ingeborg Andersen.

Hovedpersonen i ledelsen er dog, foruden Gamle Hegel, Peter Nannsen, »en af de mest bedårende mænd, der nogensinde har levet i Danmark« (Hans Brix). Nansen var direktør 1886–1916. Han »repræsenterede den indolentertium og det brillante forfald. . . . Han var immoralist, men redelig. Han var antisocial, men retrak mennesker frem for abstraktioner«, skriver Wamberg, og det er nok rigtigt. Men han var også en dygtig forlagsmand, der trak en hoben talentfulde unge til Klareboderne. Hans kapitel i bogen viser ham i dette virke på godt og ondt – også hans grumhed, som Jacob Hegel så og fornemmede: »Han nød at få folk til at føle sig generte, ringere end de var«. I det hele er det et plus, at Wamberg ikke viger tilbage for de negative sider af forlagets store. Han har virkelig på det givne materiale søgt at få et helhedsbillede frem.

Digternes og forfatterens tal er stort. 18 af dem får selvstændige kapitler – alle gode, men nogle lidt bedre end andre. For de fleste spillede – naturligt for tiden og deres situation – økonomien en hovedrolle. Man må undre sig over, hvad der var blevet af mange af dem, hvis ikke Gyldendal år igennem havde forstrakt dem med lån og forskud. Der er tale om meget store summer. Morsomt er det at se disse åndens store gå op i annoncere

ring og salgstal. De sidste er forresten ofte forbløffende små. Flere klagede jævnligt derover; men det var vist kun Johs. V. Jensen, der var så modig at bede sig fri for annoncering – i al fald for sådanne annoncer, der bragte anmeldelsescitater.

Han ønskede ikke at se sine skrifter »anbefalet af landsmænd«. Man skulle ikke vænne offentligheden til at modtage en forfatter »gennem anmelderens hånd«.

Af kapitlerne er det svært at fremhæve nogle frem for andre. Bjørnsons er festligt – og hans nære venskab med Nansen et paradoks. Ibsen får Wamberg et menneske ud af, lidt fjernt vel nok og afmålt – og uden de andres dybe interesse for penge. Drachmann er næsten en nar, selvovervurderende til det fantastiske, men med en bagved liggende fortvivlelse over de besværligheder, han bestandigt og med talent derfor rode sig ind i. Et par samlekapitler giver småtræk om mange, og også de har fine enkeltheder, der peger på materiale for fremtidig forskning.

Et velvalgt billedmateriale med en del facsimiler uddyber teksten, og et navneregister gør bogen anvendelig til opslag – forresten ikke alene for litteraturhistorikere.

Finn H. Lauridsen

Schiffahrt und Häfen im Bereich der Industrie- und Handelskammer zu Flensburg. (Industrie- und Handelskammer zu Flensburg, 1971). 358 s.

Flensborg har gennem århundreder været hjemsted for en betydelig handelsflåde og et centrum for handelen i Slesvig. En lang række af de slesvigske byer, der i flere tilfælde også havde et stort antal handelsfartøjer, fik